

Grenslandmonitor arbeidsmarkt en economie

**Toepassingsmogelijkheid van het CBS open data portaal
voor de regio Oost-Nederland-Münsterland**

Edwin van de Wiel en Ruud Esselink (Kennispunt Twente)

Toon Bom (Gemeente Enschede)

Mei 2020

Inhoud

Samenvatting	3
1. Inleiding	4
2. Monitoring van de grensoverschrijdende samenwerking in de regio Oost-Nederland-Münsterland ..	5
3 Use case Oost Nederland-Münsterland	6
4. Conclusies	14
Bijlage 1: Illustratie van mogelijke analyses met de visuals en tabellen uit de Grenslandmonitor (grenslanders.nl)	16
Bijlage 2: Inventarisatie databestanden open data portaal en aanvullende bronnen en gewenste aanvullingen experts	23
Bijlage 3: Bijeenkomsten kennisdeling	26

Samenvatting

Aanleiding en opzet

Op 18 december 2018 is het Memorandum Oost-Nederland – Münsterland getekend door tien Nederlandse en Duitse overheidsorganisaties. In het memorandum wordt de intentie uitgesproken de grensoverschrijdende samenwerking te intensiveren. In het memorandum-document zijn voor vier prioritaire samenwerkingsthema's Educatie, Arbeidsmarkt, Economie/Bedrijfsleven en Mobiliteit/Infrastructuur diverse acties vanuit de drie centrale perspectieven 'Doen, Streven en Willen' geformuleerd. Op 28 november 2019 heeft het CBS een open data portaal gelanceerd waarmee grensoverschrijdende arbeidsmarktdata beschikbaar gesteld wordt.

In de use case, gefinancierd door het ministerie van BZK, is de bruikbaarheid van dit portaal onderzocht voor de beleidsvelden genoemd in het memorandum. Tevens is in deze use case een aantal actiepunten geformuleerd om het gebruik van het open data portaal te verbeteren en het portaal te verrijken met gewenste datasets.

Ervaringen, resultaten en vervolg

De behoefte aan grensoverschrijdende data is groot. Er is sprake van een consensus onder de experts over de waarde van de informatie uit het open data portaal. De data die nu beschikbaar is, is nog nooit op deze wijze en op dit detailniveau beschikbaar geweest (NUTS3). Uit de inventarisatie onder de deskundigen kwam naar voren dat er behoefte is aan zowel stand- als stroomgegevens. Ook is van Nederlandse en van Duitse zijde expliciet de wens geuit om meer data op gemeenteniveau (NUTS4) op te nemen in het open data portaal.

Het eerste concrete resultaat van de use case is een online Grenslandmonitor Twente/Achterhoek/Münsterland. Deze website maakt gebruik van het open data portaal en maakt het mogelijk om gebieden aan weerszijden van de grens met elkaar te vergelijken. De aanvulling op het open data portaal van het CBS laat zien dat er naast de basisinformatie uit het portaal behoefte is aan regionale verbijzondering. Dat wil niet zeggen dat deze basis ook door regionale entiteiten verzorgd zou kunnen worden. De regio is als eenheid te klein om een open data portaal te vullen. Het zou niet efficiënt zijn, het schaalvoordeel om een portaal op nationaal niveau te vullen is evident.

Voor de Grenslandmonitor worden de volgende vervolgstappen geadviseerd:

1. Verbreding draagvlak, EUREGIO / Partners memorandum ON-ML en wellicht ook daarbuiten
2. Verduurzamen van de grensoverschrijdende data- en informatievoorziening
3. Doorontwikkeling grenslandmonitor 2.0,
 - Toevoeging indicatoren. Niet alleen arbeidsmarkt/economie, ook andere grensthema's (in elk geval onderwijs en bereikbaarheid)
 - Toevoegen databronnen (naast 'standgegevens' ook 'stroomgegevens').
4. Productie van een Atlas EUREGIO, naar voorbeeld van de Atlas regio Twente en Atlas regio Zwolle, waarin het EUREGIO-gebied (en het daarin opgenomen gebied ON-ML) wordt beschreven op basis van data uit de Grenslandmonitor en interpretatie van deze data.

1. Inleiding

In november 2019 heeft het CBS een open data portaal gelanceerd dat databestanden ontsluit op het gebied van bevolking, economie en arbeidsmarkt. Het portaal bevat niet alleen data van Nederlandse gebieden maar ook van Duitse en Belgisch gebieden. Het is daarmee niet uniek. Eurostat heeft een soortgelijk portaal, maar het detailniveau - NUTS3 - maakt het een interessante tool als bouwsteen voor grensoverschrijdend beleid op regionaal niveau.

Om te laten zien welke mogelijkheden dit portaal biedt voor grensoverschrijdend beleid heeft het Nederlandse ministerie van BZK gevraagd om voor de regio Oost-Nederland-Münsterland een toepassing uit te werken. Dit rapport presenteert de bevindingen van het onderzoek.

Links:

Open data portaal CBS: <https://opendata.grensdata.eu/#/InterReg/nl/>

Grenslanmonitor Kennispunt Twente: <https://grenslanmonitor.nl/>

2. Monitoring van de grensoverschrijdende samenwerking in de regio Oost-Nederland-Münsterland

Elke grensregio heeft haar eigen context waarbinnen grensoverschrijdende samenwerking plaatsvindt. In de regio Oost-Nederland-Münsterland heeft deze samenwerking een boost gekregen door het sluiten van een samenwerkingsovereenkomst. Op 18 december 2018 is het Memorandum Oost-Nederland – Münsterland getekend door tien Nederlandse en Duitse overheidsorganisaties. In het memorandum wordt de intentie uitgesproken de grensoverschrijdende samenwerking te intensiveren en uit te breiden op meerdere beleidsterreinen, conform het strategieproces Euregio 2030 en de Duitslandstrategie van de provincies Gelderland en Overijssel. In het memorandumdocument zijn voor vier prioritaire samenwerkingsthema's - Educatie, Arbeidsmarkt, Economie/Bedrijfsleven en Mobiliteit/Infrastructuur - diverse acties vanuit de drie centrale perspectieven 'Doen (projecten uitvoeren waar partijen bevoegd zijn), Streven (onderwerpen op de agenda zetten zodat andere partijen hun verantwoordelijkheid nemen) en Willen (gezamenlijk kennis ontwikkelen)' geformuleerd.

Afgesproken is om één keer per jaar op een formeel moment – tijdens een bijeenkomst van de Landräte die daartoe wordt uitgebreid met de overige memorandumpartners – de stand van zaken en de voortgang van acties te bespreken. Een ambtelijke werkgroep coördineert de uitvoering van de in het memorandum opgenomen acties. De partners hebben behoefte aan verschillende vormen van monitoring: op geplande activiteiten (input), op de opbrengst (output) en de outcome (maatschappelijke effecten lange termijn).

Voor het op een gestructureerde wijze kunnen bijhouden en presenteren van de voortgang is de opzet van een monitoringsinstrument geschikt.

Meer lezen over het memorandum:

Memorandum.pdf

3 Use case Oost Nederland-Münsterland

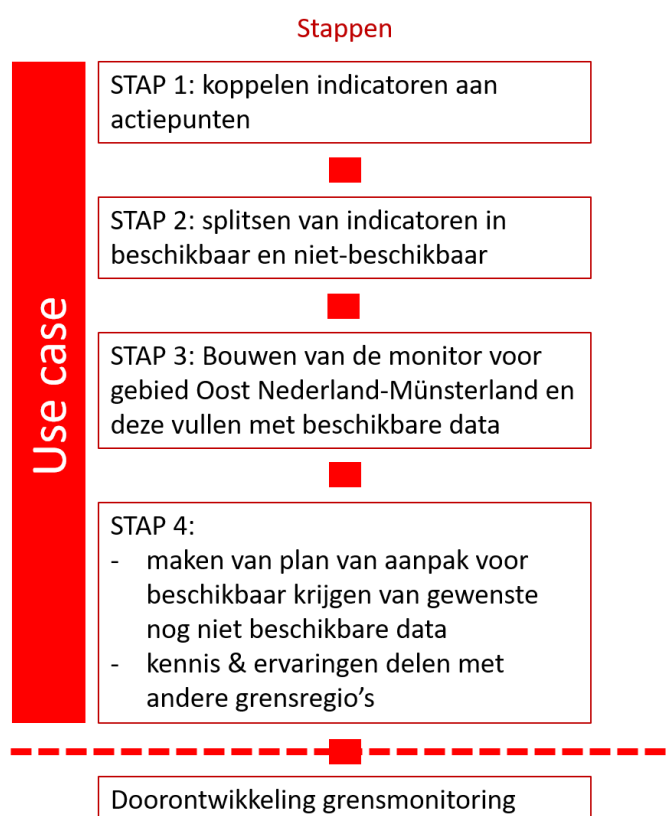
Deze use case is gericht op het in de beleidspraktijk toepassen van de data uit het CBS open data portaal. Hierbij is het eerder genoemde memorandum ON-ML als inhoudelijk leverancier van te operationaliseren indicatoren als uitgangspunt genomen. Feitelijk gaat het hier om vraag/aanbod matching. Welke data is benodigd en welke is reeds beschikbaar als 'ready made' data? Meer specifiek: welke data uit het open data portal van het CBS kan worden gebruikt?

Om dit inzichtelijk te maken, hebben we voor deze use case een viertal stappen geformuleerd. Daarbij zijn we niet alleen sec ingegaan op het matchingsproces, maar hebben we ook een eerste toepassing gemaakt met de data van het portaal. Ook hier geldt natuurlijk: 'onbekend maakt onbemind'. Door een eerste versie van een website te maken met specifiek voor deze regio gemaakte grensoverschrijdende visuals begint de data te leven. Tenslotte hebben we gekeken naar de 'what's next fase'.

De vier stappen:

- STAP 1: koppelen indicatoren aan actiepunten;
- STAP 2: splitsen van indicatoren in beschikbaar en niet-beschikbaar;
- STAP 3: bouwen van de eerste monitor voor gebied Oost Nederland-Münsterland en deze vullen met beschikbare data;
- STAP 4: kennis & ervaringen delen met andere grensregio's;
maken van plan van aanpak voor beschikbaar krijgen van gewenste nog niet beschikbare data.

Figuur 1: De vier stappen in de uitvoering van de use case

STAP 1: koppelen indicatoren aan actiepunten

In een bijeenkomst met experts hebben wij de 38 actiepunten uit het memorandum proberen te koppelen aan de beschikbare data uit het open data portaal. In de bijeenkomst is geconstateerd dat de actiepunten nog niet over de volle breedte vertaald zijn in te bereiken korte termijn doelen en op langere termijn maatschappelijke impact. Voor de genoemde vier thema's uit het memorandum biedt het open data portaal een groot aantal indicatoren die voor de aanpak een signaalfunctie kunnen vervullen. Hoe ontwikkelt het grensgebied zich en welke ontwikkelingen zijn zichtbaar bij respectievelijk tussen de afzonderlijke regio's?

Open data portaal zonder meer waardevol

Er is sprake van een consensus onder de experts over de waarde van de informatie in het open data portaal. De data die nu beschikbaar is, is nog nooit op deze wijze en op dit detailniveau beschikbaar geweest (NUTS3). Voor de grensoverschrijdende samenwerking is het gemis van een eenvoudig toegankelijke en eenduidige databron met data van beide zijden van de grens altijd een beperking geweest in het formuleren en onderbouwen van beleid. Omdat de inspanning te groot en/of te kostbaar was, is essentiële informatie voor een data-onderbouwde of -gedreven grensoverschrijdend beleid niet altijd beschikbaar geweest. Doorgaans had het verzamelen van data een sterk ad hoc en eenmalig karakter. Beschikbare bronnen werden niet 'automatisch' ververst. Alleen al om deze redenen is het open data portaal waardevol. Dit bleek overigens ook uit de vele gesprekken die wij hebben gehad met betrokkenen in het grensgebied (zie later voor een uitvoerige toelichting).

STAP 2: splitsen van indicatoren in beschikbaar en niet-beschikbaar

Door de focus op de signaalfunctie van de data in het open data portaal is het splitsen van de indicatoren in een ander daglicht komen te staan. Feitelijk was er voor monitoring van de actiepunten geen specifieke variabele in het open data portaal beschikbaar. Dit heeft deels ook te maken met het - ten tijde van het uitvoeren van deze use case – nog grotendeels ontbreken van concrete en meetbare beleidsdoelstellingen. Momenteel vindt een concretisering van de actiepunten uit het memorandum plaats. Daarom is de focus verlegd naar een meer algemene inventarisatie van welke informatie wenselijk is om de doelstellingen van het memorandum goed te kunnen monitoren.

Een aantal experts is gevraagd om mee te denken over relevante indicatoren op hun expertisegebied. Deze inventarisatie heeft een eerste lijst opgeleverd, waarbij nog niet is gekeken naar de mogelijkheid om de gewenste data ook daadwerkelijk ter beschikking te krijgen. Het resultaat van de aangepaste invulling van stap 1 en stap 2 is gedetailleerd weergegeven in het schema opgenomen in bijlage 2.

De reeds beschikbare data en behoefte aan aanvullende data

In het memorandum zijn vier prioritaire samenwerkingsthema's benoemd: Educatie, Arbeidsmarkt, Economie/Bedrijfsleven en Infrastructuur/Mobiliteit. Deze thema's zijn ook gebruikt als ordeningskader voor de aanvullende datawensen van de experts. Daarnaast is een thema 'Algemeen' toegevoegd. Dit bevat hoofdzakelijk demografische gegevens.

In figuur 2 zijn de databestanden die per 1 oktober 2019 in het open data portaal waren opgenomen aangevuld met de wensen van de experts. Door dit overzicht (onleesbaar) te verkleinen, ontstaat een vlekken-schema met beschikbare en (nog) niet beschikbare databestanden.

De witte cellen (1) bevatten gegevens die nu reeds beschikbaar zijn in het open data portaal. De grijze cellen (3) bevatten indicatoren die niet in het open data portaal zijn opgenomen, maar wel op andere

wijze beschikbaar zijn. En de rode cellen bevatten wensen voor aanvullende data (2). Voor detailinformatie is een ‘leesbare’ versie van het overzicht opgenomen in de bijlagen.

Figuur 2: Reeds beschikbare open data uit het portaal en gewenste aanvullende databestanden

	Stand	Grensverkeer		Stand	Grensverkeer
	Omschrijving	Omschrijving		Omschrijving	Omschrijving
Algemeen	Bevolking op 1/1 in-/emigratie	naar persoonskenmerken A1 en N35 naar gemeente/Mezurogebied			
Educatie	MBO/HBO/WO Aantal scholen dat Duits/NL aanbi- det Aantal kinderen dat Duits/NL kiest Aantal studies waarvoor dubbel diploma- ring geldt Aantal beschikbare docenten Duits en Nederlands Aantal joint degrees van UT, WF, hogescholen Aantal scholen dat Duits aanbi- det (overheid in schooltype, PO VO MBO etc.) En vice versa (Nederlands in Duitsland) Aantal leerlingen dat Duits kiest of aangeboden krijgt (idem verdeeld in schooltype) Aantal VO scholen waar Duits in eerste jaar wordt aangeboden Aantal Nederlandse scholen met Duitse partnerschool en vice versa Aantal PABO studenten georiënteerd op Duits taal en cultuur Aantal studies waarvoor dubbel diploma- ring geldt Aantal beschikbare docenten Duits en Nederlands Aantal Duitse studenten in NL en vice versa Aantal joint degrees van UT, WF, hogescholen Aantal vestigers / vertrekkers 18-23 jaar en 24-29 jaar		Economie Aantal bedrijven Werkenden: Banen: - Werknemers - Zelfstandigen Arbeidsvolume Tijdelijk/vast contract Bruto toegevoegde waarde Beloning van werknemers Bruto investeringen in vaste activa Aantal bedrijven dat samenwerkt Sport naar Duitsland uit Oost-Nederland Aantal expats Aantal bedrijven met expats Aantal stages in Duitsland	NL herkomst Duitse bezoekers binnenstad	
Arbeidsmarkt	Kenmerken werking Arbeidsparticipatie Bevolking 15-75 naar arbeidsmarktpositie: - Werkzaam - Niet-werkzaam Bevolking 15-75 naar arbeidsmarktpositie: - Werkzaam - Werkloos - Niet-beroepsactief/niet- beroepsbevolking Werkenden 15-75 naar - Werknemers - Zelfstandigen Vacatures: - Ontvangen - Openstaande Opleidingsniveau Bevolking 15-64 jaar naar onderwijsniveau Arbeidsmiddelenpopulatie Ingeschreven werkzoekenden bij het arbeidsbureau (niet-werkende werkzoekenden) Opheffen grensbarrières (concreet) Aantal middelen naar werk Aantal verstrekte adviezen vanuit de GIP's	Werknemers naar woonland Werkenden in BE/NL naar woonland Werkenden uit BE/NL naar werkland		Infrastructuur Aantal innovatieve projecten	Afstand in KM verschillende modaliteiten Afstand in minuten verschillende modaliteiten Aantal km file grensoverschrijdende weg/va- ria Aantal voertuigen grensoverschrijdende weg/va- ria Aantal treinstreklers traject Enschede -

In het schema is duidelijk te zien dat het open data portaal hoofzakelijk informatie bevat over arbeidsmarkt, economie en demografie (1). Dit is overigens niet bijzonder, de opdracht aan het CBS was een portaal met deze informatie samen te stellen. Het portaal heeft derhalve primair een insteek naar arbeidsmarkt en aanpalende economische indicatoren. Vanuit de regionale experts bestaat behoefte aan aanvullende data voor het thema educatie en in mindere mate voor data over economie, infrastructuur en arbeidsmarkt (2). Naast deze wensen bevat het schema ook databronnen die momenteel wel beschikbaar zijn, maar niet zijn opgenomen in het portaal (3).

Naast stand- ook stroomdata van belang

Uit de inventarisatie onder de deskundigen kwam naar voren dat er behoefte is aan zowel stand- als stroomgegevens. Standgegevens zijn bijvoorbeeld het aantal inwoners, het aantal werkzame personen, het opleidingsniveau, etc. Kenmerkend voor deze gegevens is dat zij aantallen geven naar gebied op een bepaalde datum. Stroomgegevens geven de interactie weer tussen gebieden. Een bekend voorbeeld is natuurlijk het woon/werkverkeer. Andere voorbeelden zijn koopstromen, bedrijfsverplaatsingen, in/export etc. Niet onbegrijpelijk is dat vanuit de experts de wens naar voren kwam om ook over stroomgegevens te kunnen beschikken. Het memorandum is juist gericht op het verminderen van grensbarrières als voorwaarde om de interactie tussen beide landen te vergroten.

Data uit andere bronnen

Het open data portaal bevat – vooralsnog – uitsluitend data van CBS en haar Duitse zusterorganisaties. Tijdens de inventarisatieronde werd opgemerkt dat ook andere databronnen voorhanden zijn. In

Nederland zijn dit bijvoorbeeld data van parkeergarages en verplaatsingen op basis van mobiele telefoongegevens. Verschillende databronnen kunnen ook zicht geven op het grensoverschrijdend verkeer. Zie ook het detailschema in de bijlagen.

Ook gemeente-data (LAU2) opnemen

Ook is zowel van Nederlandse als van Duitse zijde expliciet de wens geuit om meer data op gemeenteniveau (LAU2) op te nemen in het open data portaal.

STAP 3: Bouwen van de monitor voor gebied Oost Nederland-Münsterland en deze vullen met beschikbare data

Op basis van de beschikbare CBS-data is een eerste versie van de Grenslandmonitor ontwikkeld. Hierbij is in deze fase uitsluitend gebruik gemaakt van het open data portaal (<https://opendata.grensdata.eu/#/InterReg/nl/>), ingeladen via de beschikbare API. Daarbij is gebruik gemaakt van alle beschikbare periodes, voor de volgende ruimtelijke eenheden:

	Nederland	Duitsland
NUTS1	Landsdeel Oost-Nederland	Länder Noordrijn-Westfalen
NUTS2	Provincie Overijssel Gelderland	Regierungsbezirke Münster, Regierungsbezirk
NUTS3	Coropregio Twente Achterhoek	Kreise/Kreisfreie Städte Borken Coesfeld Münster, Kreisfreie Stadt Steinfurt Warendorf

Vanuit de Duitse partners is expliciet de wens geuit om naast de NUTS1, NUTS2 en NUTS3 gebieden ook Münsterland in de grenslandmonitor op te nemen. Dit gebied omvat de Kreisen/Kreisfreie Städte Borken, Coesfeld, Stadt Münster, Steinfurt en Warendorf. Ook vanuit Nederland bestaat de behoefte het gebied Twente/Achterhoek als één gebied op te nemen. Deze wensen worden meegenomen in een komend project waarin de grenslandmonitor verder wordt uitgewerkt.

De wens vanuit Duitse partners is ook de BBSR-gebiedsindeling (Bundesinstituts für Bau-, Stadt- und Raumforschung) op te nemen in het open data portaal. Dit zou bijvoorbeeld het Münsterland en de regio Emscher-Lippe tot twee subregio's van de Regierungsbezirken maken. Deze regio's zijn relevant voor het ruimtelijke beleid in Duitsland.

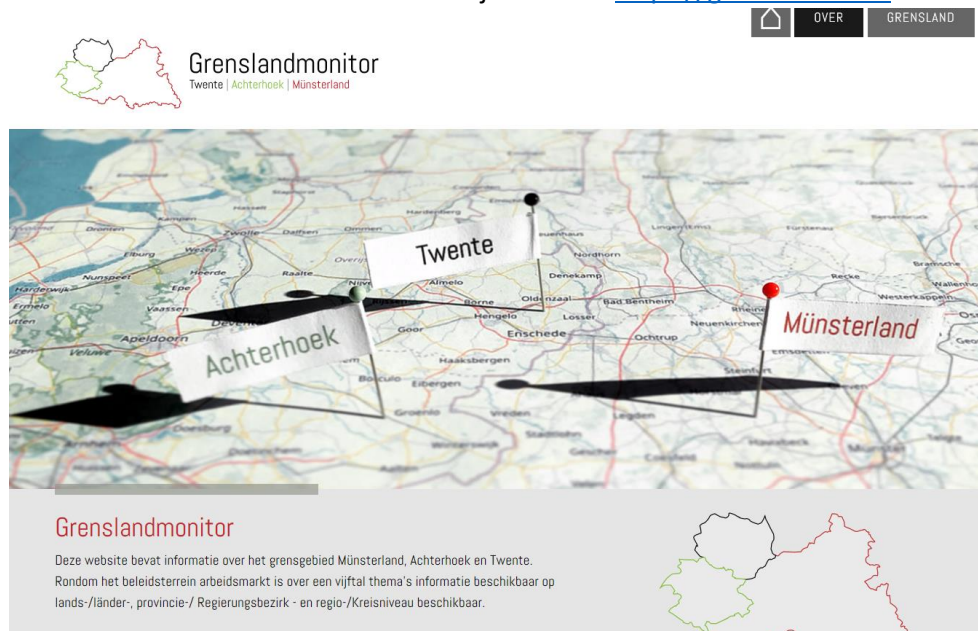
Grenslandmonitor 1.0

Als eerste resultaat van het werken met het open data portaal is de Grenslandmonitor Oost Nederland-Münsterland samengesteld. Het is een 1.0 versie. De monitor wordt automatisch gevoed met data uit het portaal door middel van de standaard bij het portaal geleverde API (Application programming interface, een manier om eenvoudig data uit databases te kunnen gebruiken). De Grenslandmonitor toont de eerste visuals die op basis van de CBS/IT NRW/LSN data zijn gemaakt. De komende periode zal de Grenslandmonitor verder worden verrijkt met data die recent in het open data portaal beschikbaar is gekomen of in de komende periode beschikbaar komt. Ook zal de gebiedscombinatie Oost-Nederland (cf het Nederlandse deels van het momerandumgebied:

Twente/Achterhoek) en Münsterland (combinatie van verschillende NUTS3 regio's) in een volgende versie worden toegevoegd.

De monitor is een online clickable applicatie waarbij bezoekers zelf selecties kunnen maken ten aanzien van de te presenteren gegevens, zoals periode (bijvoorbeeld een periode of alleen het laatste jaar) en gebied (bijvoorbeeld vergelijking met Oost-Nederland/Münsterland totaal, of – voor zover mogelijk - een inzoom op deelgebieden, zoals regio of gemeenten). Naast de absolute aantallen, die in tabelvorm worden opgenomen, worden kengetallen ook in figuurvorm gepresenteerd, bijvoorbeeld gericht op de geïndexeerde of procentuele ontwikkeling.

De Grenslandmonitor is te bekijken onder <https://grenslanders.nl>

Schaalbaar

Voor de Grenslandmonitor is een techniek gebruikt die het eenvoudig vermenigvuldigen van de site mogelijk maakt. Op deze wijze kan de Grenslandmonitor door het verzetten van enkele parameters andere grenslanden zoals het EUREGIO-gebied, Zuid-Limburg/Aachen of Groningen/Emsland van relevante informatie voorzien.

STAP 4: Vervolg en kennisdelen

De vierde stap bestaat feitelijk uit twee delen:

- Kennis & ervaringen delen met andere grensregio's;
- Maken van plan van aanpak voor beschikbaar krijgen van gewenste nog niet beschikbare data.

Kennis & ervaringen delen met andere grensregio's

In totaal hebben wij of gaan wij tijdens vooralsnog elf (Eu)regionale bijeenkomsten in het Nederlands/Duitse grensgebied ons project gepresenteerd/presenteren. Het betreft bijeenkomsten georganiseerd door Provincie Overijssel, Atlas voor gemeenten/Gemeente Enschede, IT-NRW/CBS, Institute for Transnational and Euregional cross border cooperation and Mobility, Gemeente Enschede/Regierungsbezirk Münster, EUREGIO, Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Regierungsbezirk Düsseldorf /MORO en EDR. Een uitgebreid overzicht van de

bijeenkomsten is opgenomen in bijlage 3. Voorlopig zijn echter verdere bijeenkomsten opgeschort wegens de coronacrisis.

Uit deze bijeenkomsten blijkt een grote consensus over het belang van het beschikbaar hebben van een open data portaal als basis voor grensoverschrijdende beleidsvorming en -monitoring:

- De beschikbaarheid van data maakt een grensoverschrijdende monitoring een stuk eenvoudiger en daardoor toegankelijker voor een brede groep van data-analisten en beleidsmedewerkers.
- De blinde vlek aan de overzijde van de grens kan worden ingevuld. 'Eindelijk' zicht op de ontwikkeling aan de andere kant van de grens.
- Regionale overheden zouden een dergelijk portaal niet makkelijk zelf kunnen samenstellen (immers anders was het er al). Zo is overleg met drie partijen nodig (CBS, IT NRW en LSN), wat voor een kleinere organisatie haast ondoenlijk is.
- Meerdere regio's willen samenwerken om een eigen website met visuals samen te stellen.
- Het portaal brengt data gedreven grensoverschrijdende monitoring dichterbij, er ligt nu een basisportaal.

Maken van plan van aanpak voor beschikbaar krijgen van gewenste nog niet beschikbare data

De afgelopen maanden is gebleken dat het project en de Grenslandmonitor niet alleen enthousiast is ontvangen, maar ook voorziet in een duidelijke behoefte aan grensoverschrijdende data die verder gaat dan alleen de actiepunten in het memorandum-document. Ook zijn anderen dan bij het memorandum betrokken organisaties geïnteresseerd. Gezien deze interesse hebben wij dit actiepunt verbreed tot de onderstaande aandachtspunten. Dit lijstje zou beschouwd kunnen worden als ons huiswerklijstje voor de komende periode:

De volgende vervolgstappen worden geadviseerd:

1. Doorontwikkeling grenslandmonitor 2.0,
 - a. Toevoeging indicatoren. Niet alleen arbeidsmarkt/economie, ook andere grensthema's (in elk geval onderwijs en bereikbaarheid)
 - b. Toevoegen databronnen (naast 'standgegevens' ook 'stroomgegevens').
2. Verduurzamen van de grensoverschrijdende data- en informatievoorziening
3. Productie van een Atlas EUREGIO
4. Verbreding draagvlak, EUREGIO / Partners memorandum ON-ML en wellicht ook daarbuiten

1 Ontwikkeling Grenslandmonitor 2.0

Uit de gesprekken en presentaties die wij in de afgelopen maanden hebben gehouden, is een behoefte gebleken die duidelijk verder gaat dan alleen de huidige invulling van de Grenslandmonitor 1.0. Het betreft de eerder genoemde verbreding en verdieping van de Grenslandmonitor.

Binnenkort vindt in samenspraak met de Provincie Overijssel een startoverleg 'Grenslandmonitor 2.0' plaats. Dit overleg heeft tot doel om de data uit het open data portaal te ontsluiten voor belanghebbenden in de EUREGIO. Belangrijke drijfveer hierachter is het genoemde memorandum. De beschikbare data uit het portaal wordt gezien als wezenlijk voor het in beeld hebben van de context van de actiepunten. Het gaat daarbij om de eerder genoemde signaalfunctie, 'wat gebeurt er in de Euregio'. Opvallend is dat het open data portaal een katalyserende werking heeft op het voornemen om beleid meetbaar te maken. De benodigde gedetailleerde kengetallen staan vaak niet in het portaal, daardoor heeft het gesprek zich gericht op 'hoe komen we dan aan de benodigde informatie'.

Daarnaast bestaat de behoefte om op basis van deze monitor tot duiding te komen. Welke ontwikkelingen in het Nederlandse en Duitse grensgebied zien we, hoe kunnen we deze verklaren en wat kunnen we van elkaar leren.

De algemene conclusie is dat de Grenslandmonitor, en daarmee ook de open data portaal van het CBS, niet alleen voorziet in een informatiebehoefte, maar ook een katalysator is voor een gesprek tussen meerdere betrokkenen aan weerszijden van de grens. Het reduceert niet alleen de onbekendheid van regio's aan de andere zijde van de grens. Uit onze praktijk blijkt dat alleen al door het tonen van een figuur met de ontwikkeling van een Nederlandse en Duitse regio een gesprek over overeenkomsten en verschillen ontstaat. Ter illustratie is in de bijlage 1 een aantal voorbeelden opgenomen van deze figuren.

2 Verduurzaming grensoverschrijdende data- en informatievoorziening

Het open data portaal van het CBS et. al. is gerealiseerd met behulp van een INTERREG bijdrage. Deze bijdrage voorzorg in de bouw van het portaal en het vullen met data.

Het CBS heeft toegezegd de komende jaren het portaal te blijven actualiseren. Van een duurzame financiering van het portaal is echter nog geen sprake. Voor een uitbreiding van het portaal in de vorm van nieuwe tabellen zijn ook nog geen middelen beschikbaar. De komende periode zal dan ook gewerkt dienen te worden aan een duurzame financiering van deze activiteiten. Het ligt voor de hand dat de Duitse landsregeringen en de Nederlandse rijksoverheid deze financiering op zich nemen.

De financiering van de Grenslandmonitor is een zaak voor de regionale betrokkenen. Deze financiering is evenwel ook nog niet geregeld. In een tweede project, na afsluiting van dit project, zal dan ook gezocht moeten worden naar een robuuste financiering voor het updaten en het verder uitbouwen van het portaal.

3 Verbreding draagvlak

Dit project maakt deel uit van de actielijst van het memorandum ON-ML. Aanvankelijk traden gemeente Enschede en provincie Overijssel op als trekker. Onlangs is de Bezirksregierung Münster toegevoegd als mede-trekker. Kennispunt Twente en het CBS waren verantwoordelijk voor de uitvoering van het project. Dit samenwerkingsverband met een beperkt aantal partijen maakte het mogelijk in korte tijd een Grenslandmonitor te ontwikkelen als een soort van werkend prototype van wat mogelijk is met de data uit het portaal. De Grenslandmonitor heeft echter de ambitie om voor het hele memorandumgebied, breder de hele EUREGIO en in de toekomst wellicht nog breder het gehele grensgebied van relevante informatie te voorzien.

Het aanhaken van meer partijen is niet alleen van belang gezien het gebied dat de monitor bestrijkt en het belang van grensoverschrijdende data, maar ook om de verdere ontwikkeling mogelijk te maken. Daarbij gaan de gedachten verder dan alleen het visualiseren van cijfers uit het open data portaal. Natuurlijk vormen deze cijfers een basis voor (wetenschappelijke) analyse maar echt spreken doen ze niet. Het is eerder een voorwaarde om tot informatie te komen dan een einddoel.

Deze use case is gefinancierd door het ministerie van BZK. Met de use case wordt het nut van het open data portaal aangetoond. Het actualiseren van het open data portaal door het CBS is voor de

komende vier jaar verzekerd. Maar over de doorontwikkeling en uitbreiding van het portaal is nog geen beslissing genomen. Dat geldt ook voor het aanboren van nieuwe databronnen.

4 Productie van een Atlas EUREGIO

Naar voorbeeld van de Atlas regio Twente (<https://www.regiotwente.nl/werken-aan/economie/atlas-twente>) en Atlas regio Zwolle, waarin het EUREGIO-gebied (en het daarin opgenomen gebied (ON-ML) wordt beschreven op basis van data uit de Grenslandmonitor en interpretatie van deze data.

De data dient niet alleen een wetenschappelijk of beleidsdoel. Het kan ook het voor inwoners 'onbekend maakt onbemind' gehalte van de naburige grensregio's verkleinen. Daarom zal verkend worden of de plaatselijke en regionale media geïnteresseerd zijn in verhalen op basis van 'Zahlen, Daten und Fakten' (ZDF). Zo zouden bijvoorbeeld overeenkomsten en verschillen op basis van informatie uit de Grenslandmonitor geduid en geïllustreerd kunnen worden. Te denken valt aan het illustreren van het gezamenlijke grensoverschrijdende textielverleden en -toekomst, verschillen in inkomen en bestedingen, kansen op werk etc. Zoals gezegd vormen de ZDF niet het doel maar is het slechts een aanleiding voor de grensverhalen.

4. Conclusies

De door het ministerie van Binnenlandse zaken en koninkrijksrelaties mogelijk gemaakte use case heeft enerzijds geleid tot een concreet product: de Grenslandmonitor 1.0 (<https://grenslanders.nl>). Anderzijds heeft de koppeling van de use case aan het Memorandum Oost-Nederland-Münsterland een katalyserende werking gehad in het werkgebied van het memorandum. Het heeft geleid tot een elftal presentaties en discussies in overleggen en bijeenkomsten waarin het belang van en de toepassingsmogelijkheden voor grensoverschrijdende data is onderstreept. Het is niet alleen bij een warme belangstelling gebleven.

Concreet vindt nu door de Bezirksregierung Münster een verkenning plaats van enerzijds welke rol te nemen in het onderstrepen van het belang van een open data portaal met grensoverschrijdende data in Duitse gremia. En anderzijds op welke wijze invulling te geven aan een actieve rol in de verdere ontsluiting van grensoverschrijdende data. Vanzelfsprekend zal daarbij de groslijst van data-wensen vanuit het Regierungsbezirk Münster worden aangevuld. Het Regierungsbezirk zal dan ook aanschuiven bij het eerder genoemde startoverleg 'Grenslandmonitor 2.0'.

Deze resultaten en de warme belangstelling is verkregen met data uit een open data portaal dat nog in ontwikkeling is. Het CBS-portaal is op dit moment nog niet helemaal gevuld en bevat voor verschillende thema's niet de meest actuele data. Daar zal in 2020 verder aan gewerkt worden door het CBS en haar Duitse partners. Ook zal de beschrijving van de data en de metadatering worden aangevuld.

Het Memorandum Oost-Nederland-Münsterland omvat vier thema's: Educatie, Arbeidsmarkt, Economie/Bedrijfsleven en Mobiliteit/Infrastructuur. Voor de thema's Arbeidsmarkt en Economie bevat de huidige versie van het open data portaal relevante gegevens om de ontwikkeling aan beide zijden van de grens te signaleren en waar mogelijk te monitoren.

Data over de thema's Educatie en Mobiliteit zijn op dit moment nog niet in het portaal opgenomen (met uitzondering van grenspendel). Vanuit de regio's is daar wel behoefte aan. Is het mogelijk om in het bestaande portaal ook data over dit thema op te nemen? Op het gebied van Onderwijs zullen op korte termijn data worden toegevoegd door de Nederlandse en Duitse statistische bureaus. Dat is een goede eerste stap, maar dit zal na een eerste presentatie van de data - en naar analogie van het thema Arbeidsmarkt en Economie - leiden tot aanvullende datavragen. De regio's blijken immers over een grote datahonger - of beter gezegd een grote informatiehonger - te beschikken.

Het thema Mobiliteit is ook een belangrijk thema in de grensoverschrijdende samenwerking en het bevorderen van het grensoverschrijdend verkeer. In het algemeen kan geconcludeerd worden dat het open data portaal en daarmee de Grenslandmonitor nog weinig informatie over (grensoverschrijdende) stromen bevat. Het leeuwendeel van de beschikbare data bestaat nu nog uit structuurinformatie over de situatie van zowel Nederlandse en Duitse gebieden op een bepaald moment. Er zal een aantal serieuze mobiliteitsindicatoren in het portaal opgenomen dienen te worden. Dit lijkt een thema dat met hoge prioriteit opgepakt zou moeten worden. Sterke behoefte bestaat aan informatie over diverse vormen van grensoverschrijdende mobiliteit naar reden van de activiteit. Daarbij valt bijvoorbeeld te denken aan: zakelijke reizen, toerisme/vrije tijdsbesteding, boodschappen doen, werk en studie. Daarbij is de mate van gedetailleerdheid wezenlijk. Stromen gaan van (grens)gebied naar (grens)gebied. Nu is bijvoorbeeld pendel data beschikbaar van regio

Achterhoek naar Duitsland of vanuit Kreis Borken naar Nederland. Belangrijk in het grensverkeer is het pendelverkeer van Enschede naar Gronau of van Münster naar Twente. Er zou data op een lager schaalniveau beschikbaar moeten zijn. Gezien de aard van de data kan deze verfijning alleen door de landelijke statistiekbureaus worden ingevuld.

Deze aanvullingen op het open data portaal laten zien dat er naast de basisinformatie uit het portaal behoefte is aan regionale verbijzondering. Dat wil niet zeggen dat deze basis uit het open data portaal ook door regionale entiteiten verzorgd zou kunnen worden. De regio is als eenheid te klein en te weinig toegerust om een dergelijk open data portaal te vullen. Het zou niet efficiënt zijn; de schaalvoordelen om een portaal op nationaal niveau te vullen zijn evident.

De use case heeft zijn nut bewezen en is met de samenstelling van dit rapport afgesloten. Het zou beschouwd kunnen worden als een eerste tussenrapportage van een langer lopend traject. Een traject waarin relevante data van weerszijden van de grens en grensoverschrijdende data ontsloten wordt middels een open data portaal. Zowel CBS en haar Duitse partners, Kennispunt Twente en de memorandumpartners willen graag verder met het doorontwikkelen van het open data portaal en de Grenslandmonitor. Dit om een bijdrage te leveren aan inzicht in grensregio's en in grensverkeer als basis voor wat feitelijk gebeurt en daarmee de informatiepositie van partners in het memorandumgebied en daarbuiten te versterken en uit te bouwen.

Bijlage 1: Illustratie van mogelijke analyses met de visuals en tabellen uit de Grenslandmonitor (grenslanners.nl)

Inleiding

Het [open data portaal](#) van het CBS en de daarop gebaseerde [Grenslandmonitor](#) van Kennispunt Twente maakt het mogelijk om thema's op het gebied van economie en arbeidsmarkt te beschrijven, te analyseren en verschillen inzichtelijk te maken. Nieuw aan dit portaal is dat grensoverschrijdende databestanden in één portaal beschikbaar zijn en ook voor verschillende gebiedsniveaus, waaronder ook NUTS3 niveau (Eurostat levert data t/m NUTS2). Dit betekent dat data van beide zijden van de grens niet meer handmatig aan elkaar geknoopt hoeft te worden, en dat gebieden aan weerszijden van de grens eenvoudig met elkaar te vergelijken zijn. Hiermee is het mogelijk de arbeidsmarkt in de Nederlandse regio's Twente en de Achterhoek te vergelijken met de Duitse regio's over de grens.

Uit de Grenslandmonitor is een aantal voorbeelden opgenomen van grensoverschrijdende analyses van verschillende thema's. Hiervoor zijn de visualisaties gebruikt die momenteel beschikbaar zijn in de gebaseerde Grenslandmonitor van Kennispunt Twente. De visualisaties laten zien dat de bevolkingsontwikkeling verschilt. De vergrijzing in de Nederlandse regio's gaat in een hoger tempo dan aan de Duitse kant. Verder groeit de economie en de werkgelegenheid in de Duitse regio's wat sneller. Ook blijkt dat de grensoverschrijdende arbeidsmobiliteit beperkt is.

Groene en grijze druk

Qua bevolkingssamenstelling verschillen de regio's aan beide zijden van de grens nogal van elkaar. Hieronder zijn ter illustratie voor de provincie Gelderland en het Regierungsbezirk Münster de leeftijdsverdelingen weergegeven zoals die in de Grenslandmonitor te vinden zijn. Wat opvalt is dat het aandeel van jonger dan 15 jaar in de provincie Overijssel aanzienlijk hoger is, vergeleken met het Regierungsbezirk Münster. Deze 'groene druk' (het aantal 0-15 jarigen ten opzichte van het aantal 15-75 jarigen) is 5-6 procentpunten groter in Overijssel. In Overijssel is tussen 2008-2017 de groene druk wel iets harder gedaald.

Bij de 'grijze druk' (het aantal 75-plussers ten opzichte van het aantal 15-75 jarigen) is het beeld anders. Deze ligt in Munster op een hoger niveau dan in Overijssel. In 2017 in Overijssel 11 procent en in Munster 14 procent. In beide gebieden is de grijze druk in 2017 wel groter dan in 2008. De grijze druk neemt dus toe. Er is nauwelijks tot geen onderscheid in de mate van groene druk naar geslacht in Overijssel en Munster. Bij de grijze druk is er wel verschil. Bij vrouwen ligt deze hoger.

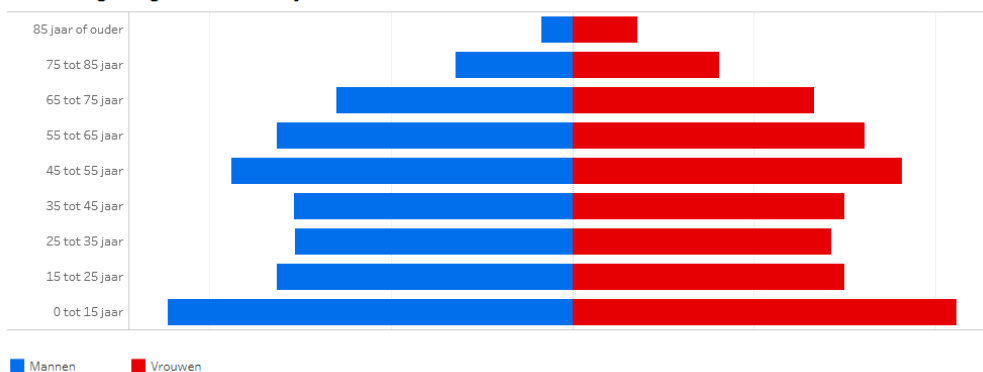
Door de afnemende groene en de toenemende grijze druk is de totale demografische druk in Overijssel in 2017 iets lager dan in 2008 en in Munster iets hoger dan in 2008, maar de verschillen zijn beperkt.

Tabel 1: Demografisch druk, provincie Overijssel en Regierungsbezirk Münster (2008 en 2017)

	2008			2017		
	Mannen	Vrouwen	Totaal	Mannen	Vrouwen	Totaal
Provincie Overijssel						
Groene druk (0-15 jaar t.o.v. 15-75 jaar)	26%	26%	26%	23%	23%	23%
Grijze druk (75 jaar e.o. t.o.v. 15-75 jaar)	7%	11%	9%	9%	13%	11%
Demografische druk	32%	37%	35%	32%	36%	34%
Regierungsbezirk Münster						
Groene druk (0-15 jaar t.o.v. 15-75 jaar)	20%	19%	20%	19%	18%	18%
Grijze druk (75 jaar e.o. t.o.v. 15-75 jaar)	8%	14%	11%	11%	17%	14%
Demografische druk	28%	33%	31%	30%	35%	32%

Bron: CBS en www.grenslanders.nl; bewerking: Kennispunt Twente

Bevolkingsdiagram van Overijssel in 2017

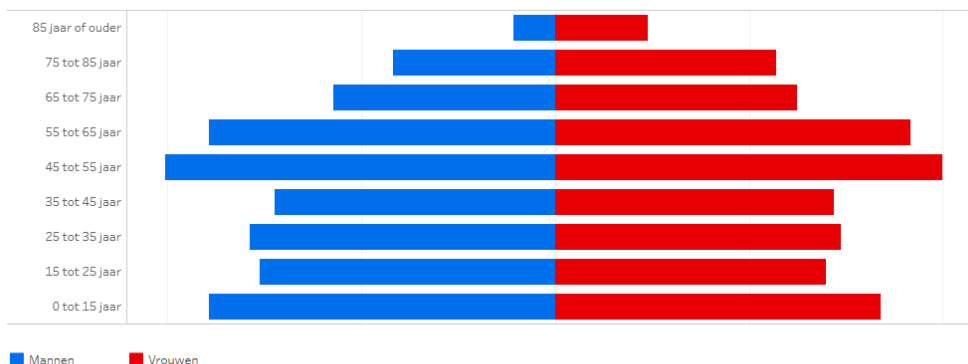

Aantal inwoners in Overijssel

	Mannen	Vrouwen	Totaal
85 jaar of ouder	7.880	16.543	24.423
75 tot 85 jaar	29.524	37.098	66.622
65 tot 75 jaar	59.631	61.209	120.840
55 tot 65 jaar	74.721	73.964	148.685
45 tot 55 jaar	86.258	83.381	169.639
35 tot 45 jaar	70.285	68.680	138.965
25 tot 35 jaar	70.119	65.523	135.642
15 tot 25 jaar	74.781	68.773	143.554
0 tot 15 jaar	102.229	97.084	199.313
Totaal	575.428	572.255	1.147.683

Bron: CBS

Bevolkingsdiagram van Regieringsbezirk Münster in 2017

Aantal inwoners in Regieringsbezirk Münster

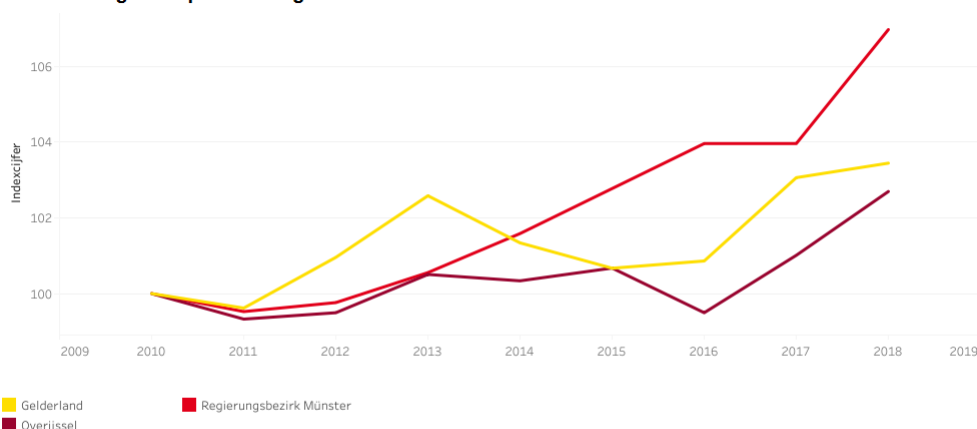
	Mannen	Vrouwen	Totaal
85 jaar of ouder	22.220	50.308	72.528
75 tot 85 jaar	87.667	119.515	207.182
65 tot 75 jaar	119.801	130.748	250.549
55 tot 65 jaar	187.127	192.384	379.511
45 tot 55 jaar	210.631	209.406	420.037
35 tot 45 jaar	151.528	150.977	302.505
25 tot 35 jaar	164.783	154.787	319.570
15 tot 25 jaar	159.514	146.640	306.154
0 tot 15 jaar	187.226	175.891	363.117
Totaal	1.290.497	1.330.656	2.621.153

Bron: CBS

Beroepsbevolking

Voor het functioneren van de arbeidsmarkt is de ontwikkeling van de beroepsbevolking belangrijk. In de onderstaande figuur is de geïndexeerde ontwikkeling van de beroepsbevolking in de provincies Gelderland en Overijssel en het Regieringsbezirk Münster weergegeven (daarbij geldt dat 2010 op 100 is gesteld). De beroepsbevolking is in Gelderland en Overijssel in 2016 qua omvang bijna op het niveau van 2010. In de daaropvolgende twee jaren groeit – mede onder invloed van de economische groei – de beroepsbevolking verder door. In Regieringsbezirk Münster is er vanaf 2012 jaarlijks een toename van de beroepsbevolking. Na een stabilisatie in 2017 is de groei in 2018 relatief sterk, waarmee in dat jaar e beroepsbevolking 7 procent groter is dan in 2010 (+88.000 personen).

Ontwikkeling beroepsbevolking 2010 tot en met 2018

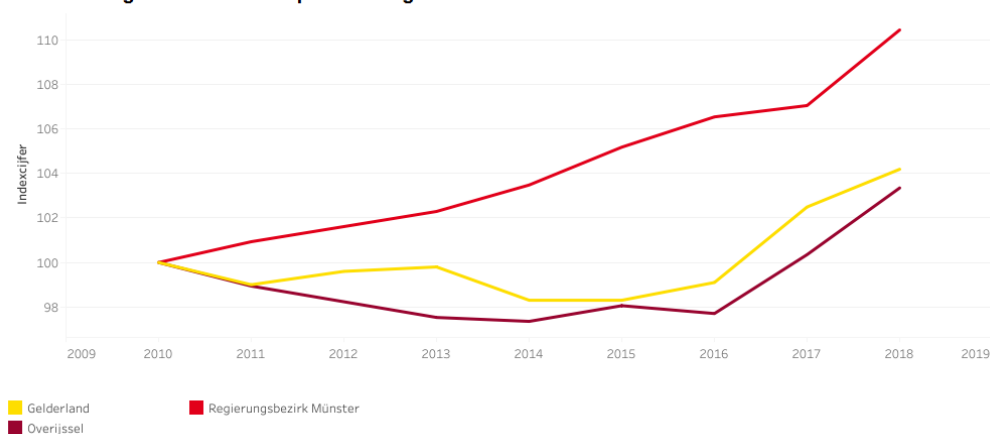
Ontwikkeling beroepsbevolking

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Gelderland	1.046.000	1.042.000	1.056.000	1.073.000	1.060.000	1.053.000	1.055.000	1.078.000	1.082.000
Overijssel	594.000	590.000	591.000	597.000	596.000	598.000	591.000	600.000	610.000
Regieringsbezirk Münster	1.263.000	1.257.000	1.260.000	1.270.000	1.283.000	1.298.000	1.313.000	1.313.000	1.351.000

Werkzame beroepsbevolking

Het overgrote deel van de beroepsbevolking wordt gevormd door werkzame personen. De ontwikkeling van de werkzame beroepsbevolking vertoont dan ook veel parallellen met de geïndexeerde ontwikkeling van de beroepsbevolking. In Gelderland en Overijssel neemt het werkzame deel van de beroepsbevolking vooral toe vanaf 2017. Terwijl in het Regierungsbezirk Münster de curve een jaarlijkse groei toont, waardoor in acht jaar tijd de werkzame beroepsbevolking met 123.000 personen is opgelopen. In Gelderland is deze groei +42.000 en in Overijssel +19.000.

Ontwikkeling werkzame beroepsbevolking 2010 tot en met 2018

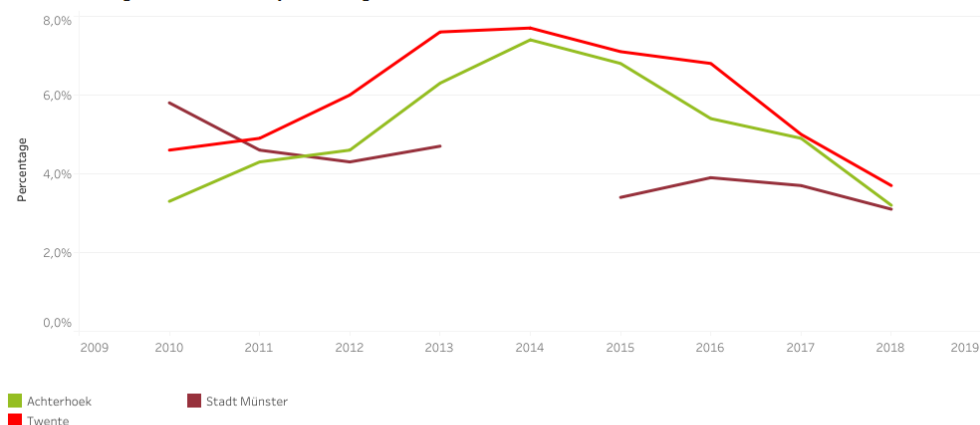
Ontwikkeling werkzame beroepsbevolking

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Gelderland	1.004.000	994.000	1.000.000	1.002.000	987.000	987.000	995.000	1.029.000	1.046.000
Overijssel	568.000	562.000	558.000	554.000	553.000	557.000	555.000	570.000	587.000
Regierungsbezirk Münster	1.179.000	1.190.000	1.198.000	1.206.000	1.220.000	1.240.000	1.256.000	1.262.000	1.302.000

Werkloosheid

In de Grenslandmonitor zijn ook cijfers opgenomen over de ontwikkeling van de werkloosheid, beschikbaar op NUTS1, NUTS2 en NUTS3 niveau. Als we op NUTS3 niveau Twente en Achterhoek vergelijken met Stadt Münster dan laten de twee Nederlandse regio's van 2010 tot en met 2014 een oplopend werkloosheidspercentage zien, om daarna een stevige daling in te zetten. Stadt Münster heeft in 2010 een hoger werkloosheidspercentage, maar vanaf 2012 is de werkloosheid relatief lager dan in Twente en Achterhoek (2014 ontbreekt voor Stadt Münster). Vooral in 2015 is het verschil groot, waarbij het percentage in Twente ongeveer eens zo hoog is als in Stadt Münster. Door een relatief beperkte afname in Stadt Münster en sterke werkloosheidsdaling in Twente en Achterhoek in 2018, liggen de werkloosheidspercentages in 2018 op een bijna vergelijkbaar niveau.

Ontwikkeling werkloosheidspercentage 2010 tot en met 2018

Ontwikkeling werkloosheidspercentage

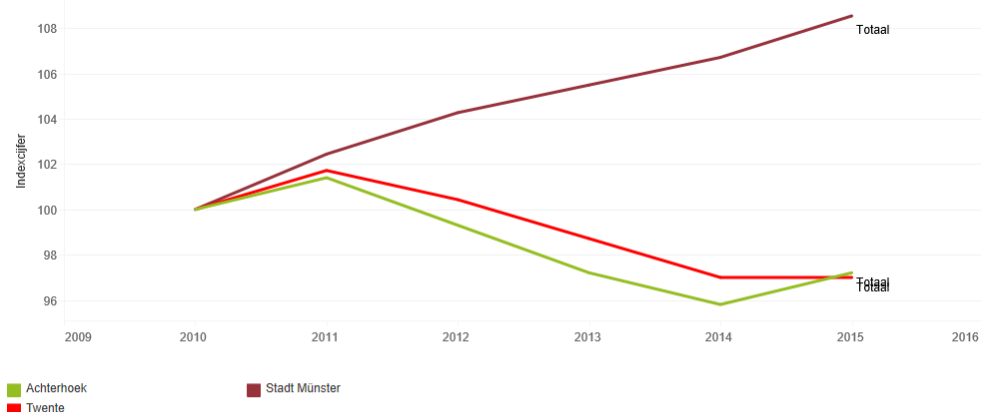
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Achterhoek	3,3%	4,3%	4,6%	6,3%	7,4%	6,8%	5,4%	4,9%	3,2%
Twente	4,6%	4,9%	6,0%	7,6%	7,7%	7,1%	6,8%	5,0%	3,7%
Stadt Münster	5,8%	4,6%	4,3%	4,7%		3,4%	3,9%	3,7%	3,1%

Werkzame personen

Bij een vergelijking van de sociaal-economische ontwikkeling van grensregio's is werkgelegenheid ook een belangrijke indicator. De werkgelegenheidsstructuur verschilt tussen de Nederlandse en Duitse grensregio's aanzienlijk. Zo komt deeltijdwerk in Nederland veel vaker voor dan in de Duitse federale staten Noordrijn-Westfalen en Nedersaksen. Voor een vergelijking van de werkgelegenheidsontwikkeling is in de onderstaande afbeelding het aantal werkzame personen uitgedrukt in voltijdequivalenten, een maat voor arbeidsvolume (iemand die bijvoorbeeld halftijds werkt, wordt meegeteld voor de helft van een voltijdequivalent, waarmee dus gecorrigeerd wordt voor het 'deeltijdeffect').

De grafiek op de volgende pagina toont voor de Stadt Münster een continue doorgroei van het arbeidsvolume (2010-2015: +8,5%). In Twente en Achterhoek is het arbeidsvolume vanaf 2011 juist gedaald tot 2014, waarna Twente in 2015 op gelijk niveau blijft en Achterhoek in 2015 een lichte toename van het arbeidsvolume heeft gerealiseerd. Onder invloed van de economische gevolgen van de kredietcrisis is in Twente en Achterhoek het aantal banen (ongeacht voltijd- of deeltijdwerk) afgenomen en in Stadt Münster toegenomen.

Werkzame personen voltijdequivalenten (vte) van 2010 tot en met 2015

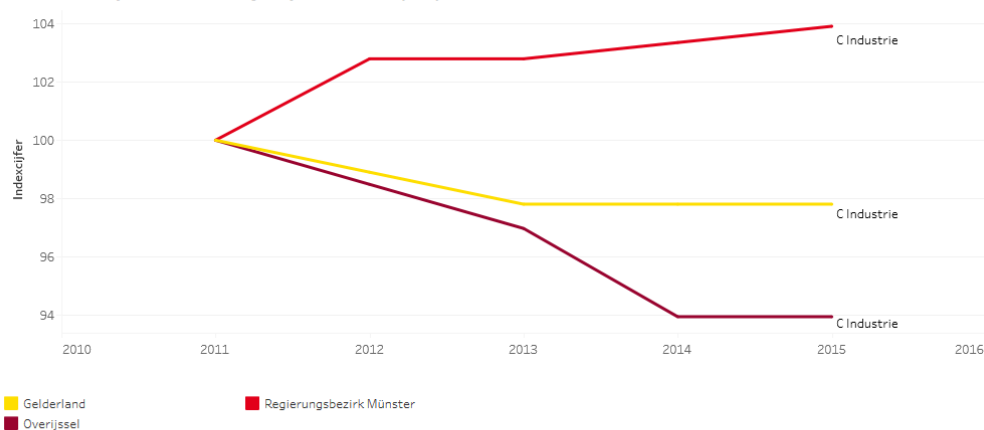

Aantal Werkzame personen voltijdequivalenten (vte)

		2010	2011	2012	2013	2014	2015
Achterhoek	Totaal	143.000	145.000	142.000	139.000	137.000	139.000
Twente	Totaal	233.000	237.000	234.000	230.000	226.000	226.000
Stadt Münster	Totaal	164.000	168.000	171.000	173.000	175.000	178.000

Naast een totaal is ook een uitsplitsing naar sector beschikbaar. In de figuur is als voorbeeld de industriector geselecteerd. Ook is werkgelegenheidsgroei bij de industriector in het Regierungsbezirk Münster zichtbaar, terwijl in Gelderland en Overijssel in omvang is teruggelopen.

Werkzame personen voltijdequivalenten (vte) van 2011 tot en met 2015

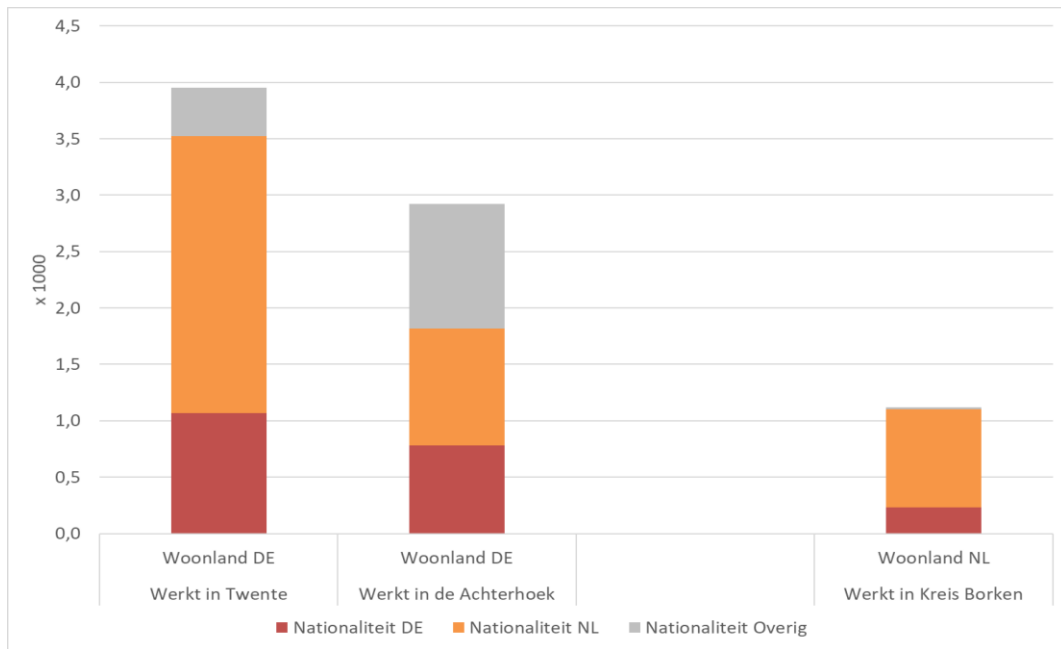

Aantal Werkzame personen voltijdequivalenten (vte)

		2010	2011	2012	2013	2014	2015
Gelderland	C Industrie	92.000	91.000	90.000	89.000	89.000	89.000
Overijssel	C Industrie	66.000	66.000	65.000	64.000	62.000	62.000
Regierungsbezirk Münster	C Industrie	177.000	179.000	184.000	184.000	185.000	186.000

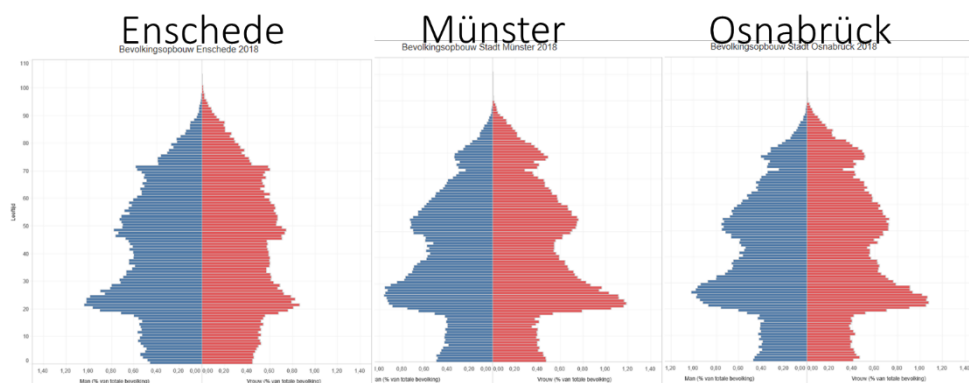
Grenspendel

De grensoverschrijdende arbeidsmobiliteit is beperkt in de regio Oost-Nederland-Munsterland. In 2017 werken 4 duizend mensen als werknemer in Twente die in Duitsland wonen (ongeveer 1,5 procent van totaal aantal werknemers in Twente). Voor de Achterhoek bedraagt dat aantal in 2017 3 duizend (1,9 procent van het totaal aantal werknemers in Achterhoek). Vooral voor Twente geldt dat een groot deel van de werknemers die in Duitsland wonen en in Twente werken een Nederlandse nationaliteit heeft. In Münsterland werken iets meer dan duizend personen vanuit Nederland. Deze werken vrijwel allemaal in Kreis Borken.

Wens: bevolking naar gemeente

Zoals eerder in de rapportage beschreven is de grensdata-portaal van het CBS en de daarmee ook de Grenslandmonitor van Kennispunt Twente in ontwikkeling en een groeimodel. De komende tijd zal naast periodieke updates van reeds opgenomen kengetallen ook gewerkt worden aan het realiseren van uitbreidingswensen. Een van deze wensen betreft het toevoegen van inwoneraantallen op gemeenteniveau. De onderstaande afbeelding toont de leeftijdsopbouw van de steden Enschede, Münster en Osnabrück. Enschede onderscheidt zich hierin duidelijk van de twee Duitse steden: de leeftijdscategorie 35-45 jaar is in de Enschedese bevolkingspiramide sterker vertegenwoordigd. Terwijl in Münster en Osnabrück juist de leeftijdscategorie 20-30 jaar sterker aanwezig is (met in Münster ook meer vrouwen dan mannen in dit leeftijdscohort). Daarnaast is de bevolkingspiramide in Enschede ook breder bij de groep 60-70 jarigen.

Bijlage 2: Inventarisatie databestanden open data portaal en aanvullende bronnen en gewenste aanvullingen experts

Betekenis van de kleuren

Legenda

Opgenomen in open data portaal
Aanvullende bronnen
Aanvullende wensen

Overzicht per thema

Thema	Stand		
	Bron	Thema	Omschrijving
Algemeen Demografie	CBS	Demografie	Bevolking op 1/1
	CBS	Demografie	Im-/emigratie
	CBS	Immigratie	
	Grensverkeer		
	Bron	Thema	Omschrijving
	MONT stat. afdelingen	Migratie MONT (NT --> Duitsland MO --> Nederland)	naar persoonskenmerken
	Mezuro	Aantal passages grensovergang	A1 en N35
	Mezuro	Aandeel Duitsers in Nederland	naar gemeente/Mezurogebied

Thema	Stand		
	Bron	Thema	Omschrijving
Infrastructuur		Wegennet A en N wegen	
		Waterwegen	
		Fiets(snel)wegen	Aantal innovatieve projecten
	Grensverkeer		
	Bron	Thema	Omschrijving
	Routeplanners	Reisafstand verschillende plaatsen	Afstand in KM verschillende modaliteiten
	Routeplanners/Spoorboekjes	Reistijd verschillende plaatsen	Afstand in minuten verschillende modaliteiten
	Rijkswaterstaat	Filezwaarte	Aantal km file grensoverschrijdende wegvlakken
	Provincie Overijssel	Verkeersintensiteit	Aantal voertuigen grensoverschrijdende wegvlakken
	NS/Deutsche Bahn	Treinreizigers	Aantal treinreizigers traject Enschede - Münster/Dortmund

Thema	Stand		
	Bron	Thema	Omschrijving
Educatie	NL: DUO	NL: Woonplaats studenten alle jaren	MBO/HBO/WO
	NL: Instellingen	NL: Woonplaats bij inschrijving	<p>Aantal scholen dat Duits/NL aanbiedt</p> <p>Aantal kinderen dat Duits/NL kiest</p> <p>Aantal studies waarvoor dubbeldiplomering geldt</p> <p>Aantal beschikbare docenten Duits en Nederlands</p> <p>Aantal joint degrees van UT, WF, hogescholen</p> <p>Aantal scholen dat Duits aanbiedt (verdeeld in schooltype, PO VO MBO etc.) En vice versa (Nederlands in Duitsland)</p> <p>Aantal leerlingen dat Duits kiest of aangeboden krijgt (idem verdeeld in schooltype)</p> <p>Aantal VO scholen waar Duits in eerste jaar wordt aangeboden</p> <p>Aantal Nederlandse scholen met Duitse partnerschool en vice versa</p> <p>Aantal PABO studenten georiënteerd op Duitse taal en cultuur</p> <p>Aantal studies waarvoor dubbeldiplomering geldt</p> <p>Aantal beschikbare docenten Duits en Nederlands</p> <p>Aantal Duitse studenten in NL en vice versa</p> <p>Aantal joint degrees van UT, WF, hogescholen</p>
		Talentbinding	aantal vestigers / vertrekkers 18-23 jaar en 24-29 jaar
	Grensverkeer		
	Bron	Thema	Omschrijving

Thema	Stand			
	Subthema	Bron	Thema	Omschrijving
Arbeidsmarkt		CBS	Arbeidsmarkt	Kenmerken werkkring
		CBS	Arbeidsmarkt	Arbeidsparticipatie
		CBS	Arbeidsmarkt-positie	Bevolking 15-75 naar arbeidsmarktpositie: - Werkzaam - Niet-werkzaam
		CBS	Arbeidsmarkt-positie	Bevolking 15-75 naar arbeidsmarktpositie: - Werkzaam - Werkloos - Niet-beroepsactief/niet-beroepsbevolking
		CBS	Arbeidsmarkt-positie	Werkenden 15-75 naar - Werknemers - Zelfstandigen
	Vraag	CBS	Vacatures	Vacatures: - Ontvangen - Openstaande
	Aanbod	CBS	Vacatures	Openstaande
		CBS	Demografie	Opleidingsniveau
		CBS	Opleidingsniveau bevolking	Bevolking 25-64 jaar naar onderwijsniveau
		CBS	Arbeidsmarkt	Arbeidsbemiddelingspopulatie
	CBS	Arbeidsbemiddelingspopulatie	Ingeschreven werkzoekenden bij het arbeidsbureau (niet-werkende werkzoekenden) Opheffen grensbarrières (concreet) Aantal bemiddelingen naar werk Aantal verstrekte adviezen vanuit de GIP's	

Grensverkeer			
Subthema	Bron	Thema	Omschrijving
	CBS	Arbeidsmarkt	Werknemers naar woonland
	CBS	Inkomende grensarbeid	Werkenden in BE/NL naar woonland
	CBS	Uitgaande grensarbeid	Werkenden uit BE/NL naar werkland

Thema	Stand			
	Bron	Thema	Omschrijving	
Economie	CBS	Arbeidsmarkt	Aantal bedrijven	
	CBS	Werkgelegenheid	Werkenden: - Werknemers - Zelfstandigen	
	CBS	Werkgelegenheid	Banen: -Werknemers - Zelfstandigen	
	CBS	Werknemers	Arbeidsvolume	
	CBS	Werknemers	Tijdelijk/vast contract	
	CBS	Economie	Bruto toegevoegde waarde	
	CBS	Economie	Beloning van werknemers	
	CBS	Economie	Bruto investeringen in vaste activa	
				Aantal bedrijven dat samenwerkt Export naar Duitsland van bedrijven uit Oost Nederland Aantal stages in Duitsland Aantal expats Aantal bedrijven met expats

Grensverkeer			
Bron	Thema	Omschrijving	
Parkeerdata Enschede (mogelijk Hengelo)	NL: herkomst Duitse bezoekers binnenstad	Naar kreis	

Bijlage 3: Bijeenkomsten kennisdeling

Nummer	1
Titel	Grensoverschrijdende data, 360graden perspectief Twente: naar een grenslandmonitor
Bijeenkomst	Follow up grensstatistiek - pilotproject
Organisatie	Provincie Overijssel
Datum	donderdag 10 januari 2019
Nummer	2
Titel	Enschede, Münster en Osnabruck vergeleken
Bijeenkomst	Presentatie atlas voor gemeenten 2019
Organisatie	Atlas voor gemeenten/Gemeente Enschede
Datum	woensdag 22 mei 2019
Nummer	3
Titel	Grensoverschrijdende data
Bijeenkomst	Expertmeeting
Organisatie	Gemeente Enschede
Datum	woensdag 28 augustus 2019
Nummer	4
Titel	Datenportal 'Arbeitsmarkt in Grenzregionen DE–NL'
Bijeenkomst	Grenzen los! Das neue Open-Data-Portal Arbeitsmarkt in Grenzregionen D – NL
Organisatie	IT-NRW/CBS
Datum	woensdag 30 oktober 2019
Nummer	5
Titel	Cross-border statistics (labour market information Dutch-German border)
Bijeenkomst	ITEM Annual Conference 2019 'Building cross-border cooperation'
Organisatie	Institute for Transnational and Euregional cross border cooperation and Mobility / ITEM
Datum	donderdag 21 november 2019
Nummer	6
Titel	Grensoverschrijdende data
Bijeenkomst	Overleg
Organisatie	Gemeente Enschede/Regierungsbezirk Münster
Datum	dinsdag 7 januari 2020
Nummer	7
Titel	Datenportal 'Arbeitsmarkt in Grenzregionen DE–NL'
Bijeenkomst	Memorandumgroep
Organisatie	Euregio
Datum	woensdag 5 februari 2020
Nummer	8
Titel	CBS open data portal in het memorandumgebied Twente/Achterhoek/Münsterland
Bijeenkomst	Presentatie voor BZK
Organisatie	Ministerie van Binnenlandse zaken en koninkrijksrelaties
Datum	woensdag 5 februari 2020
Nummer	9
Titel	Grenzlandportal
Bijeenkomst	Vergadering
Organisatie	Ausschuss Wirtschaft und Arbeitsmarkt, Euregio
Datum	dinsdag 11 februari 2020
Nummer	10
Titel	Grenzlandportal
Bijeenkomst	Etablierung einer grenzüberschreitenden Raumbewachung
Organisatie	Regierungsbezirk Düsseldorf /MORO
Datum	woensdag 4 maart 2020
Nummer	11 (afgelast ivm de coronacrisis)
Titel	Grenzlandportal
Bijeenkomst	Interactieve workshop 'haal het meeste uit het grensdataportaal
Organisatie	EDR
Datum	vrijdag 13 maart 2020